

Dovednost poslech s porozuměním je základní klíčový element pro zdárnou jazykovou akvizici. Srovnáme-li ostatní jazykové dovednosti jako je čtení, psaní a mluvení, je to právě poslech, který vystupuje jako jedna z nejvíce používaných dovedností. Snahou všech studentů cizích jazyků je bezpochyby přiblížení se k úrovni téměř absolutního porozumění. Dosažení této úrovně vyžaduje čas a nemalé úsilí v podobě aktivního přístupu ke studiu jazykové dovednosti poslechu s porozuměním. Tento článek se věnuje významu a úloze této dovednosti, seznamuje s teoretickými východisky, představuje dílčí strategie a úlohu pedagoga. Zároveň popisuje jednotlivé metody a v závěru zmiňuje aktivity pro zlepšení poslechové dovednosti.

1. Teoretická východiska pro dovednost poslech s porozuměním

Za jednu z nejvýznamnějších osobností zabývajících se touto problematikou je považován Krashen (1982), který tvrdí že poslech s porozuměním je klíčovým faktorem pro úspěšnou jazykovou akvizici a tedy zaujímá přední místo při studiu cizích jazyků.

Buck (2001) definuje poslech jako schopnost identifikovat a porozumět tomu, co v podobě mluveného slova přijímáme od ostatních. Tento poměrně složitý proces zahrnuje především porozumění přízvuku, gramatice, slovní zásobě a celkovému obsahu zprávy či sdělení. Studenti by postupně měli dosáhnout úrovně, při které budou bez větších problémů schopni porozumět těmto čtyřem prvkům zároveň. Helgesen a Brown (1994) pracují s termínem aktivní poslech, porozumění je definováno jako pochopení celkového obsahu zprávy a je charakterizováno jako akt empatického porozumění mluvčímu. Field (2009) definuje poslech jako aktivní proces, při kterém studenti využívají predikci, hypotézy, zpětnou kontrolu a opakování. Pedagog se snaží prezentovat konkrétní poslechová cvičení tak, aby se studenti stali aktivními posluchači, kteří mají vypěstovaný tzv. vnitřní hlas.

Poslech je klíčový prvek v kvalifikovaném jazykovém výkonu a od něj se odvíjí i schopnost komunikace a reakce na dané podněty. Během dne je poslech užíván téměř dvakrát více než mluvení a čtyřikrát až pětkrát více než čtení či psaní (Flowerdew, 1995). Poslech přesto vystupuje jako jeden z nejvíce složitých procesů v celé jazykové akvizici. Úloha a význam poslechu v rámci komunikace je v jazykové akvizici neoddiskutovatelná (Morley, 1992). Poslech je náročná dovednost, vzhledem ke komplexnosti celého procesu, ve kterém vystupují dílčí prvky v podobě studentů, mluvčího a obsahu zprávy (Littlewood, 1984).

1.1 Význam a úloha poslechu

Efektivita a úspěšnost studia cizích jazyků prioritně vychází z klíčové dovednosti poslech s porozuměním. Vstup v podobě mluveného projevu slouží jako základ pro jazykovou akvizici a umožňuje posluchačům interakci v rámci mluvené komunikace. Obecně lze říci, že poslechová dovednost je ta první, kterou si i v mateřském jazyce osvojujeme. Poskytuje základ pro všechny aspekty jazyka a hraje životně důležitou roli v procesu komunikace.

Dle Harvey a Goudvis (2000) je poslech základní jazykovou dovedností. Je to prostředek, pomocí něhož dochází k získávání informací, rozvoji vzdělání a porozumění okolnímu světu. V současné době převažuje masová komunikace, která má většinou ústní podobu.

V souvislosti s rozvojem studia cizích jazyků teoretické přístupy identifikují zvýšenou potřebu právě procesu porozumění. Poslech je svým způsobem nehmateľný a je poměrně obtížně popsateľný. Morley (1992) tvrdí, že posluchači musí být schopni rozlišovat mezi zvuky a porozumět slovní zásobě, gramatickým strukturám, zvládat intonaci a interpretovat informace získané od mluvčího. Poslech je tedy komplexní a aktivní proces interpretace, při kterém posluchači spojují to, co slyší, s tím, co již znají.

Na základě teorie akvizice cizího jazyka je jazykový vstup nejdůležitější podmínkou veškeré jazykové akvizice. Poslech zde vystupuje jako základní stavební kámen, hraje klíčovou roli při jazykové akvizici a vývoji jazykové dovednosti studenta. Krashen (1982) tvrdí, že lidé si osvojují cizí jazyk prostřednictvím porozumění informacím v jazyku, který je obklopuje. Jazykové akvizice je dosaženo prostřednictvím přijmutí srozumitelného vstupu a právě poslechová dovednost je kritickým komponentem pro získání tohoto vstupu. Vzhledem k významu této dovednosti je žádoucí využívat efektivní poslechové strategie, které umožňují studentům přiblížit své znalosti potřebám reálné komunikace, se kterou se převážně setkávají mimo jazykovou učebnu.

Poslech je považován za nejdůležitější komponent při studiu cizího jazyka ze všech čtyř jazykových dovedností a zasluhuje si mimořádnou pozornost. Pedagogové by se měli aktivně věnovat procesům poslechu s porozuměním ve smyslu studia příslušných teorií a metodologií tak, aby zlepšili celkový výukový výstup. Zároveň kvalitním přístupem umožní studentům rozpoznat váhu této dovednosti. Z tohoto úhlu pohledu by měla mít výuka poslechu jasnou formu a strukturu. Studenti se nejdříve učí porozumět dílčím textovým pasážím, pedagogové postupují od rozlišování mezi výslovností souhlásek a samohlásek, následně se zaměřují na porozumění slovní zásoby, větám a celkovému rozhovoru. Od roku 1970 s rozvojem funkčních jazykových teorií byl kladen důraz především na výzkum jazykové funkčnosti ve společnosti. Jazykoví experti charakterizují jazyk jako komunikační nástroj nikoliv, jako izolovaný strukturální systém. Celkově výuka poslechu není vůbec jednoduchá, je ovlivňována celou řadou faktorů a vyžaduje dostatek času pro vlastní osvojení. Většina studentů se zaměřuje na celkové porozumění obsahu, čímž se samozřejmě rozvíjí komunikační dovednost v podobě výstupu, který je pak současně vstupem pro poslech ve třídě s ostatními studenty.

Dovednost poslech s porozuměním je komplexní dovednost, která potřebuje důkladnou přípravu. Tím, že jsou studenti učeni dovednosti poslech, jsou jim poskytnuty znalosti, s jejichž pomocí mohou úspěšně zvládat poslechové úkoly zároveň jsou motivováni k získání kontroly nad vlastním studiem, Field (2009). Poslech s porozuměním je základem celkového jazykového studia, navíc úroveň poslechu ovlivňuje kapacitu dalších jazykových dovedností jako je mluvení, čtení a psaní.

1.2 Charakteristika dovednosti poslech s porozuměním

Přestože je dovednost poslech s porozuměním označována celou řadou přístupů jako pasivní schopnost, jedná se o velice aktivní proces výběru, shromažďování a interpretování informací z audiovizuálních materiálů (Brown, 2007). Většina charakteristik definující proces poslechu s porozuměním vychází z výzkumu rozvoje mateřského jazyka. V rámci systému poslechu existuje celá řada postupů, přičemž tyto techniky nemusí probíhat až po skončení vlastního poslechu, ale mohou se vyskytnout simultánně, v rychlém sledu nebo jako zpětná vazba.

Studenti při nácviu poslechové dovednosti vychází z následujícího (Brown, 2007):

1. Získávají informace o dané problematice.
2. Ukládají si tyto informace do své krátkodobé paměti.
3. Pokouší se organizovat informace, které identifikují dle typu mluvené události (konverzace, prezentace atd.) a funkce zprávy (přesvědčování, informování, požadavek).
4. Předpovídají informační očekávání, která jsou zahrnutá ve zprávě.
5. Určují význam zprávy.
6. Kontrolují, zda zprávě porozuměli.

Strategie poslechu s porozuměním

Poslechové strategie se dělí podle toho, jakým způsobem posluchač pracuje se vstupem. Strategie ze shora dolů jsou strategiemi základními, při kterých student poslouchá témata z okolního prostředí. Tyto okolní znalostní faktory a očekávání pomáhají posluchači interpretovat to, co slyšel, a předpovídat možné skutečnosti, které budou uvedeny. Tyto strategie zahrnují především:

- poslech pro získání obecné představy,
- předpovídání,
- dedukce,
- shrnutí,

Vedle strategie ze shora dolů existuje strategie od spodu nahoru, které zahrnují následující:

- poslech pro získání speciálních detailů,
- identifikace neznámých informací,
- rozpoznání typů nových výrazů, ustálených spojení,

Poslech s porozuměním je interaktivní, interpretativní proces, ve kterém posluchači využívají lingvistické znalosti pro porozumění přijímaného vstupu. Posluchači zároveň používají meta-kognitivní a kognitivní strategie pro zjednodušení porozumění a zefektivnění celého procesu. Metakognitivní strategie jsou důležité především z pohledu regulace a řízení procesu učení (Richards, Renandya, 2002). Užití kognitivní strategie pomáhá studentům efektivně využívat studijní materiály a specifické techniky pro jednotlivé poslechové úkoly. Snahou všech pedagogů je kultivovat poslechovou dovednost. Řada posluchačů se soustřeďuje především na gramatiku a slovní zásobu, ale většinou pak mají omezenou schopnost použití a aplikování těchto znalostí v reálné komunikační strategii. Pro studenty je z počátku obtížné nejen porozumět konverzaci a diskuzím, ale i smysluplně vyjádřit své vlastní myšlenkové pochody v cizím jazyce.

2. Významné faktory poslechu

Poslech musí být vždy relevantní. Studenti poslouchají s konkrétním cílem a poslech informací by měl být jednoznačně zajímavý. Kvalitní poslechové materiály udrží motivaci a pozornost studentů. Studenti by měli být schopni identifikovat hlavní myšlenku, podpurné detaily, problémy s neporozuměním a následně požádat o vyjasnění. Materiály by měly být koncipovány zásadně autentické a reálné. Je důležité, aby jazyk odrážel reálnou diskuzi, zahrnující citové zabarvení, parafrázování a rozdílné přízvuky. Poslech by měl být srozumitelný, není potřeba ho výrazně modifikovat, zjednodušovat či upravovat pro danou úroveň. Použití

autentického materiálu jako je video, audio, televizní a rádiové vysílání přispívá ke zvýšení kvality poslechové dovednosti.

Poslech je komplexní interaktivní psychologický proces porozumění cizímu jazyku. Přesto v rámci tohoto procesu nestačí jednoduše pochopit význam a dekodovat zprávy, ale také zahrnuje kombinaci dekodování procesu zprávy s vlastní pochopením významu (Ur, 1984).

2.1 Faktory ovlivňující poslechovou dovednost

Přístup studentů k dovednosti poslech s porozuměním je především ovlivněn jejich osobním pohledem na dané jazykové studium. Většina jazykových kurzů a vzdělávání klade poněkud menší důraz na rozvoj dovednosti poslech s porozuměním, vzhledem k tomu, že tato dovednost je jedna z nejnáročnějších. Ostatní dovednosti v podobě psaní či čtení nečiní studentům přílišné problémy a výsledky testování jsou v porovnání s poslechem většinou lepší. Pro řadu studentů pak poslech může vystupovat i s nižší úrovní praktické hodnoty. Tyto faktory pak mají přímý dopad na studentovu ochotu poslouchat. Mnoho studentů má všeobecně malou sebedůvěru při ústním projevu a většinou zastávají obranný a defenzivní postoj. Ve třídě pedagog samozřejmě vyžaduje aktivní účast studentů, ideální je malá skupinka, ve které je možné povzbuzovat sebedůvěru takových studentů, kteří jsou nervózní a diskuze či konverzace je pro ně velmi náročným úkolem. Významný faktor, který kvalitu poslechové dovednosti jednoznačně snižuje, je především stres, který na studenty působí při jejich celkové snaze o jazykovou akvizici.

Dle Trudgill (2001) je jazyk jako zrcadlo, které odráží národní kulturu mluvčích. Jazyk samozřejmě nemůže existovat bez kultury, kultura je pak definována jako to, co si společnost myslí, jak se chová, jazyk vystupuje jako odraz myšlenky ve společnosti. Jazyk je kulturou přenašen a vyjadřuje myšlenky lidí. Kultura je tedy zakomponována v jednoduchém aktu jako je jazyk, který je neoddělitelnou částí společnosti, ve které žijeme.

Studium cizího jazyka je ovlivňováno konkrétní jazykovou zkušeností. Pokud jsou kulturní odlišnosti mezi vlastní kulturou a tomu čemu se v cizím jazyku učíme výrazné, studenti mohou tuto skutečnost vnímat jako určitou bariéru. Pro pedagogy z toho tedy vyplývá, že odstranění bariér je důležitou součástí kultury výuky a tedy i důležitý aspekt celého procesu jazykového určení. Význam lingvistické komunikace vedle kulturního vlastnictví může silně ovlivnit formulování myšlenek studenta. Kulturní učení pak má přímou vazbu na mezikulturní komunikaci. Pokud studenti porozumí kultuře cílového jazyka tak, jak je jazyk užíván pro vyjádření myšlenek, chování a zvyků společnosti, mají z velké části vyhráno. Velká péče by měla být věnována výběru poslechového materiálu. Materiály spojené s např. britskou a americkou kulturní znalostí mají důležitý význam, neboť studenti tak mohou rozvíjet své myšlení a interkulturní povědomí v širším rozměru.

Snahou je vždy studenty motivovat a povzbuzovat. Zároveň je důležité monitorovat jejich pokrok při studiu. Pokud jsou studenti dobře motivováni, jejich nadšení a zapálení roste, aktivně se účastní aktivit ve třídě. Velmi důležitá je také komunikace mezi učitelem a studentem, měla by být co nejčastější a méně formálnější, zároveň by se měla snižovat sociální vzdálenost mezi učitelem a studentem. Je třeba vycházet z kvalitních plánů, individuálních přístupů a povzbuzování tak, aby byla převzata iniciativa a zároveň zachována osobní autonomie.

2.2 Výukový model poslechu

Výukový model poslechu s porozuměním má tři základní fáze. Fáze první je označována jako přípravná, fáze druhá je vlastní poslechová aktivita ve třídě a fáze třetí je představována

aktivitami po poslechu. Během těchto třech fází učitelé určují studijní cíle, obsah výuky a stanovují klíčové výukové aktivity.

Aktivity před poslechem:

V rámci přípravné fáze učitel pracuje především s následujícími skutečnostmi:

- Volí téma poslechu, většinou v reakci na aktuální dění, vývoj v souladu s plány výuky.
- Definuje potřebné lingvistické či znalostní pozadí.
- Určí, zdali je třeba pracovat s textem směrem od shora dolů (zaměřit se na celkový význam) nebo od spodu na horu (zaměřit se na slova, fráze, slovní spojení).
- Určuje konkrétní úkoly vyplývající z daného poslechu.
- Poskytuje zpětnou vazbu v podobě čtecího textu či společné diskuze.

Před zahájením poslechu:

V první řadě je žádoucí seznámit studenty s tématem poslechové aktivity a zmapovat, co o dané problematice již vědí. Výhodné je využívání metody brainstormingu a diskuze na základě daného poslechu. Poté je důležité poskytnout nezbytné informace a představit novou slovní zásobu, kterou studenti budou potřebovat pro vlastní poslechovou aktivitu.

Aktivity v průběhu poslechu:

Aktivity v průběhu poslechu mají přímou spojitost s daným poslechovým textem a studenti je vypracovávají během nebo okamžitě po poslechu. Při plánování poslechové aktivity se vychází z následujících kroků:

- identifikovat důležité komponenty poslechu,
- povzbuzovat studenty k porozumění,
- formulovat vhodné otázky vztahující se ke klíčovým informacím daného textu,
- organizovat činnosti pro správné nasměrování posluchače na text,
- zkombinovat celkové aktivity jako je například: získávání hlavní myšlenky, tématu atd.
- poskytovat okamžitou zpětnou vazbu kdykoliv je to možné,
- podněcovat studenty pro hledání správných odpovědí.

Doporučuje se připravit odpovědní arch a studenty přesně seznámit s daným úkolem. Většinou se pak zaměřují na konkrétní detaily nebo obsah či emoční tón jako je radost, překvapení či naštvanost. Dále by studenti měli být informováni, zda budou mít po poslechu ještě čas na dovyplnění a utřídění si hlavních myšlenek.

Aktivity po poslechu

Do této skupiny aktivit je možné řadit otázky vztahující se k poslechu, které mohou být buď napsány na tabuli, nebo studentům sděleny ústně. Studenti jsou stimulováni k tomu, aby dobrovolně hovořili a aktivně se podíleli na zodpovězení daných otázek. Je důležité brát v úvahu následující:

- Studenti srovnávají své poznámky a diskutují ve dvojicích či malých skupinkách o daném úkolu.
- Studenti by měli být povzbuzováni k odpovědím na základě poslechnutého textu. Snahou je také získávat od studentů jejich názor, zda souhlasí s názorem představeným v textu atp.

- Studenti mají na tabuli shrnuty hlavní body a hlavní linie poslechu, které následně srovnávají s těmi, které jsou představeny ze strany učitele.
- Pedagog ohodnocuje úroveň porozumění v konkrétních oblastech.
- Pedagog hodnotí, zda použité strategie byly vhodné pro daný úkol, vystupuje zde i snaha o modifikování strategií v případě nezbytnosti.

Zlepšování dovednosti poslechu vyžaduje aktivní angažovanost, pedagog pomáhá studentům rozvíjet jejich schopnosti a sebedůvěru tak, aby zvládli komunikační situace, se kterými se mohou setkat nejen ve třídě. Tímto způsobem se studentům poskytuje sebedůvěra pro vytvoření komunikační dovednosti ve třídě. Doporučují se takové aktivity, které by přispěly ke zlepšení znalostí o daném tématu a pomohly by studentům rozšířit a osvojit si novou slovní zásobu. Na závěr je možné diskutovat s celou skupinou a motivovat ji ke zvládnutí písemného úkolu. Tyto aktivity by měly přispět ke zhodnocení procesu poslechu a vlastní efektivity. Učitel by měl následně studenty povzbuzovat k procvičování jazyka i mimo učebnu.

Předpovídání a užívání neverbální náповědy jsou příkladové strategie, které zvyšují šance na úspěšný poslech. Například využití videa může pomoci studentům rozvinout kognitivní strategie. Studentům může být představen poslech bez zvuku, mohou předpovídat to, co uslyší, tvořit otázky a hledat odpovědi, zjišťovat vzájemnou interakci, následně promítnutí se zvukem jim pak umožní potvrzení či vyvrácení vlastních hypotéz.

Před a po poslechové aktivitě by měly pomoci studentům zaměřit svou pozornost na konkrétní poslechový úkol, odhadnout přesně to, co potřebují k úspěchu a přesunout jejich poslechové dovednosti mimo třídu.

Typy poslechových aktivit

Existuje řada aktivit, které je možno využít pro rozvoj dovednosti poslechu s porozuměním. Krashen (1982) je definuje následovně:

1. **Odpovídání:** Posluchač odpovídá fyzicky na otázky k tématu, které jsou součástí poslechového textu nebo jsou následně předloženy.
2. **Výběr:** Posluchač vybírá z alternativ jako jsou obrázky, předměty a odpovědi.
3. **Transfer:** Posluchači přesouvají informace z poslechového úkolu do reálné podoby kreslení cesty na mapu, vyplňování grafu.
4. **Zvažování:** Posluchači si zaznamenávají informace nebo vytváří celkový přehled.
5. **Rozšiřování:** Posluchači pokračují v daném příběhu, rozvíjí myšlenky a řeší problémy.
6. **Překládání:** Posluchači opakují a překládají zprávy.
7. **Modelování:** Posluchači provádějí podobné úkoly, dávají instrukce ostatním studentům a po poslechu vše modelují.
8. **Konverzace:** Posluchač je aktivním účastníkem konverzace.

Pomáhat studentům rozvíjet schopnosti poslechu s porozuměním je do určité míry výzva pro každého pedagoga. Jak ze strany učitele, tak ze strany studenta se vyžaduje aktivní přístup vzhledem ke kritické roli poslechu nejen v komunikaci, ale také v jazykové akvizici. Znalosti faktorů, které poslech ovlivňují, umožní učitelům vybrat či vytvořit takové poslechové texty a aktivity, které jsou pro studenty přínosné. Učitelé poté musí tyto aktivity integrovat do dalších dovedností jako je mluvení, čtení a psaní.

Pro zkvalitnění poslechu se doporučuje následující:

1. Osvojovat si užitečné idiomatické vazby.
2. Osvojovat si běžné vazby a spojení, testovat slovní zásobu a poslechovou dovednost každý den.
3. Procvičovat odpovědi v reálných konverzacích.
4. Poslouchat v maximální míře.
5. Opakovat a procházet slovní zásobu.
6. Porozumět výrazům a slovním spojením, jakož i celkovému kontextu.

2.3 Úloha učitele a studenta

V procesu výuky cizích jazyků je důležitý postoj pedagoga a studenta. Pedagogové by neměli vystupovat v dominantním postavení mluvčího před třídou, ale měli by se naopak přibližovat studentům a snažit se je co nejvíce pochopit. Studenti na druhé straně by se neměli schovávat za tichou fasádou své role v podobě pasivního přijímání informací. Učitelé by pak měli studentům poskytnout vhodné nástroje a příležitosti pro celkové procvičování a aplikování nově získaných znalostí. Zároveň by měli spíše vystupovat v roli mentorů, kteří pomáhají studentům aktivně interpretovat a organizovat získávání nových informací. Studenti se stávají více aktivnějšími účastníky procesu učení a jsou povzbuzováni k tomu, aby se aktivně podíleli na studiu, než aby vystupovali v roli pasivních příjemců (Brown, 2007).

Podle výukových teorií se studenti stávají aktivnějšími konstruktéry znalostí tím, že identifikují problémy, vytvářejí a potvrzují hypotézy. V tomto procesu se pak studenti seznamují s novými znalostními strukturami, získávají znalosti prostřednictvím zkušeností a příležitostí, ve třídě mají větší snahu pro dotazování a diskuzi. Studenti by měli používat veškeré dostupné znalosti prostřednictvím vzájemné interakce s ostatními v rámci společné práce.

3. Výukové metody pro dovednost poslech s porozuměním

Studium cizího jazyka vychází ze dvou klíčových faktorů: jazykového učení a jazykové akvizice (Krashen, 1985). **Jazykové učení** se vztahuje na studium cizího jazyka cíleně se zaměřením na výslovnost, gramatiku a slovní zásobu. **Jazyková akvizice** je proces, ke kterému dohází od dětství při osvojování si mateřského jazyka. Mateřský jazyk je získáván prostřednictvím přirozené jazykové akvizice. Krashen (1985) zdůrazňuje, že jazyková akvizice je efektivnější než jazykové učení, neboť v jazykové akvizici se studenti učí používat druhý jazyk pro vyjádření myšlenek v rámci komunikativních dovedností.

Při výuce dovednosti poslechu s porozuměním je důležité studentům pomáhat rozvíjet schopnost porozumění tak, aby docházelo k celkovému zkvalitňování a zlepšování. Teoretici uvádějí **pět základních stadií**, kterými studenti postupně procházejí. V první fázi se jedná o poslech série zvuků, které jsou představovány studentům, v této fázi nejsou schopni porozumět celému obsahu, učitelé by měli studenty povzbuzovat k častému poslechu tak, aby si postupně vytvořili instinktivní návyk výslovnosti a intonace v daném cizím jazyce. Tato fáze je velmi důležitá, protože si studenti od prvopočátku zažijí správné návyky výslovnosti a postupně na tento základ mohou navazovat. Ve druhé fázi jsou studenti schopni rozpoznat izolovaná slova i význam těch méně náročných slov. V tomto bodě jsou studenti schopni oddělovat nová slova, pedagogové by je měli dále povzbuzovat k tomu, aby se zároveň pokoušeli odhadnout význam nových slov v kontextu. Ve fázi třetí, studenti rozpoznávají fráze a věty z jazykového toku, přesto jsou v porozumění daného tématu do určité míry omezeni. Učitelé

by se měli soustředit na kultivování schopností studentů porozumět větám nebo obsahu celých pasáží. Čtvrté stadium nastupuje, když jsou studenti schopni rozeznat věty v jazykovém toku, znají jejich kompilace a jsou schopni srozumitelně pochopit celý obsah. Zde se studenti většinou potýkají s nedostatkem slovní zásoby vztahující se ke konkrétnímu poslechovému textu. Přesto se doporučuje připravovat takové nahrávky, které jsou pro studenty neznámé ve smyslu tématu a nové slovní zásoby. Studenti se pokouší odhadnout jejich význam, a tím si rozšiřují slovní zásobu a svou schopnost predikce významu. V rámci páté fáze studenti obecně rozumí většině mluveného textu. Přestože bylo dosaženo této fáze, rozvoj poslechové schopnosti dále pokračuje, neboť pokud by studium ustálo na této úrovni, mohlo by se stát, že se posluchač může vrátit zpátky na úroveň nižší.

Naučit studenty dovednosti poslechu je pro pedagogy jeden z nejnáročnějších úkolů. Tato skutečnost je dána tím, že úspěšné zvládnutí jazykové dovednosti poslech je získávána postupně časem a vyžaduje spoustu praxe. Nároky, se kterými tato dovednost vystupuje, jsou většinou pro studenty frustrující, protože zde nejsou žádná přesná pravidla jako například v gramatice. Brown (1994) identifikuje 17 poslechových mikrodovedností. Pro začátečníky je nejdůležitější poslechovou dovedností rozeznání výslovnosti, intonace a jazykového toku. Studenti tedy potřebují získat schopnosti pro identifikaci hlavních informací. Následně, když mají osvojenou rozeznávací schopnost, mohou vybírat a analyzovat význam poslouchaného textu a snadno pochopí hlavní obsah. Ve výukovém procesu by učitelé měli kultivovat schopnosti studenta pro výběr hlavních informací a instruovat studenty tak, aby pochopili obecný význam poslechu jako celku. Studenti ve třídě intenzivně poslouchají tak, aby pochopili význam celé pasáže a mohli shrnout klíčové body a hlavní informace. Prediktivní schopnosti jsou z mikrodovedností extrémně významné. Při každodenní komunikaci lidé postupně provádí nevědomé předpovědi o tom, co mluvčí zřejmě řekne a tyto predikce jsou vytvářeny na základě jejich základní znalosti kontextu textu. Schopnosti předpovídání mají celou řadu aspektů. V rámci předposlechového tréninku pedagogové tvoří otázky, které jsou spojeny s poslechovým materiálem nebo mohou dále představit relevantní pozadí znalostí tak, aby objasnili myšlenky studenta. Schopnost odhadnout význam slov je také důležitou mikroposlechovou dovedností. Studenti se běžně snaží porozumět každému použitému slovu, mohou odhadnout význam nových slov dle tématu a získávat další porozumění lingvistického prvku. Dále by studenti měli poslouchat rozdílné úrovně cizího jazyka tak, aby byli vystaveni přirozenému, živému a bohatému jazyku v podobě poslechu rádia, televize, písní, sledování filmů s titulky atp. Tímto způsobem je možné u studentů zvyšovat jejich nadšení, kultivovat poslechový záměr a dosáhnout cíle úspěšné jazykové akvizice.

3.1 Intenzivní a extenzivní poslech

Intenzivní poslech po studentech vyžaduje, aby porozuměli celkovému významu diskuze a následně každému slovu a větě. Obecně intenzivní poslech vyžaduje poslouchat text několikrát nebo jej rozdělit do několika odstavců a vět tak, aby porozumění jednotlivým částím bylo snazší. Naproti tomu extenzivní poslech nevyžaduje po studentech porozumět každé větě a slovu. Namísto toho jsou studenti povzbuzováni odhadnout spíše význam poslechového textu. Klíčovým bodem poslechu je porozumění obsahu, cílem intenzivního poslechu je tedy osvojení si základní poslechové dovednosti. Zatímco extenzivní poslech by měl být koncipován ke zlepšení celkových poslechových schopností. Ve zdokonalování poslechové dovednosti jak intenzivního, tak extenzivního poslechu by se měli kombinovat základní dovednosti studentů, rozvíjet produktivní poslechové návyky aktivního přemýšlení a schopnosti porozumění textu.

Pedagogové by měli povzbuzovat studenty k větší angažovanosti do intenzivního poslechu ve třídě, ve smyslu porozumění obecného významu, seznámení se s výslovnostními principy, intonací a změnami v jazykové plynulosti. V rámci vnějších aktivit mimo třídu studenti potřebují být zahrnuti do intenzivního poslechu, což vyžaduje porozumění obecnému významu, výslovnosti, intonaci a změnám jazykového toku. V aktivitách mimo třídu studenti potřebují být součástí extenzivního poslechu, mnoha různých variant jazykového fenoménu a získávat více znalostí prostřednictvím televizního vysílání, rádia, internetu. Poslech by měl obecně zahrnovat aspekty každodenního života, společnosti a vědy. Učitelé by měli přispívat k vytvoření vhodného jazykového prostředí, které stimuluje zájmy studentů a zvyšuje nadšení pro studium.

3.2 Kombinace poslechových dovedností s ostatními

Teoretické přístupy doporučují využívat pro výuku dovednosti poslechu i kombinaci ostatních dovedností jako čtení a mluvení. Pro zlepšení poslechových dovedností je dobré poslouchat konkrétní čtený text, studenti pak dále potřebují procvičovat hlasité čtení ve třídě. Při těchto aktivitách dochází k velmi užitečné kombinaci poslechu a čtení navzájem. Posluchači by měli být aktivně zahrnuti do procesu produkce jazyka vyšší kvality, pokud chtějí zlepšovat svou jazykovou úroveň. Podobně je velmi účelná kombinace poslechu a psaní. Studenti odpovídají na otázky v písemné podobě po poslechu formy mluvené. Je důležité vycházet z myšlenky, že dobrý poslech vyžaduje pochopení daného materiálu jako celku spíše než zaměření se na přesné detaily. Učitelé by měli kombinovat poslechové aktivity s mluveným projevem, neboť dochází k tomu, že posluchači ztrácí informační zdroj bez mluvení, mluvení ztrácí cíle bez řádného poslechu a výsledkem je nízká úroveň komunikační schopnosti. Poslech a mluvení jsou navzájem úzce provázány a navzájem se ovlivňují. Je důležité posílit poslech prostřednictvím mluvení a zlepšit mluvení prostřednictvím poslechu. Studenti potřebují následně po poslechové aktivitě znovu diskutovat o tématu, které právě slyšeli tak, aby syntetizovali svá porozumění. Tímto způsobem se učí kombinovat poslech s mluvením. Důležité je, aby po každém poslechu došlo k výměně názorů mezi studenty a učitelem v daném tématu, neboť tím se právě zlepšuje celkový proces komunikace. Prostřednictvím rozmanitosti jednotlivých dovedností, poslech - čtení a poslech - mluvení, studenti mohou posilovat své jazykové schopnosti a zvyšovat motivaci a současně zlepšovat studijní efektivitu.

Počet hodin poslechu by měl být maximální. Poslech je základ jazykového studia, proto by měl zaujímat prominentní místo ve studijním plánu, studenti by pak měli tyto hodiny využívat v maximální míře. Samostudium a domácí příprava hraje velmi důležitou roli ve vlastní přípravě studentů.

3.3 Aktivity zlepšující poslechové dovednosti

1. Poslech písní v cílovém jazyce

Nejdříve si poslechněte píseň, bez textu, následně je dobré srovnat, čemu jste nerozuměli s originálem. Poslouchejte, dokud nebudete všemu rozumět. Primární úlohou je zachycení hlavní myšlenky. Nezaměřujte se na detaily. Následně sepište sumář hlavních myšlenek. Srovnejte to, co jste napsali s tím, jaká je původní idea písně.

2. Poslech televize a novinových zpráv

Velmi užitečným pomocníkem při studiu cizího jazyka je sledování zpráv v originále. Je žádoucí, aby se studenti zaměřili na detaily a na otázky co, kdy, kde, proč. Snahou je nalézt odpovědi na specifické detaily, jakož i na obecnou strukturu zprávy. Pokud porozumění není

dobré, je žádoucí přehrát zprávu ještě jednou. Při druhém poslechu již bude celá řada věcí jasnější. Poslech zpráv je neodmyslitelným zdrojem informací, zároveň novinové zprávy jsou ideálním studijním materiálem, neboť jsou velmi dobře přístupné a ve většině případů mohou poslechu předcházet. Předtím než začnete poslouchat zprávy v cizím jazyce, následující aktivity by pomohly usnadnit poslechovou dovednost:

1. Sledujte zprávy ve svém mateřském jazyce.
2. Čtěte noviny ve vlastním jazyce (sledujte titulky, pokud se jedná o zajímavou zprávu, přečtěte si ji pečlivě).
3. Diskutujte o nejnovějších zprávách s přáteli.

V rámci poslechových aktivit je možné se zaměřit na následující:

- a) **Předpovědi** – před poslechem vyberte jedno nebo dvě témata (sport, média, vzdělání, politika, hudba, sociální problémy) které vás zajímají. Předpověďte, co uslyšíte. Poté poslouchejte vybrané prvky a zkontrolujte si své předpovědi.
- b) **Zaznamenávání slovní zásoby** – účelné je si zavést sešit na zapisování nové slovní zásoby a neustále ji opakovat. Tímto způsobem je možné rozvíjet slovní zásobu na konkrétní téma. Budete vědět, která slova a slovní spojení se objeví v určitém kontextu.

3. Sledování filmů v cílovém jazyce

Jedním z velmi užitečných nástrojů je především sledování filmů. Při prvním přehrání je možné sledovat film pro zábavu, v rámci druhého je důležité se zaměřit na konkrétní detaily. Doporučuje se pracovat s filmem či dílčí scénou postupně, dokud se neporozumí detailně všem dialogům. Pokud je film náročný či mluvený projev je velmi rychlý, je vhodné využít titulky. Cílem je komplexní pochopení, o čem byla daná scéna a zápletka, kdo byly hlavní postavy.

4. Poslech rádia

Naladíte si dostupnou rádiovou stanici. Poslouchejte tak, abyste rozuměli jednotlivým detailům, vaším cílem by mělo být opět porozumění hlavní myšlenky a dílčím informacím. Před tím, než budete poslouchat rádio, podívejte se na televizní zprávy či do novin, abyste se seznámili s většinou daného tématu, tím máte větší šanci, že všemu porozumíte. Je dobré se zaměřit na kolokviální a ustálené výrazy.

5. Kontakt s rodilými mluvčími

Při studiu cizího jazyka hraje klíčovou roli především rodilý mluvčí, neboť představuje skvělý způsob, jak se učit porozumět mluvenému slovu v cizím jazyce od samého počátku. Samozřejmě každý student se maximálně snaží o to, aby jeho schopnost porozumět cizímu jazyku byla komplexní a přirozená. Snažte se kontaktovat rodilé mluvčí z důvodu možnosti procvičování cizího jazyka. Pozor však na přemíru vašeho snažení, neboť ne každý je ochoten se věnovat výuce a opravování studentů ve volném čase. Pořídte si slovníček, do kterého zapisujete veškeré nové výrazy pro snadnější akvizici. Když hovoříte s rodilým mluvčím a zcela přesně nerozumíte, požádejte ho, aby daný výraz zopakoval, případně vyhláskoval a dané slovo vysvětlil.

Obecné poslechové cíle studenta jsou následující:

1. Rozlišovat výslovnost souhlásek a samohlásek v cizím jazyce.
2. Imitovat důraz a intonaci.

3. Zakomponovat cílovou slovní zásobu do diskuzí.
4. Zjišťovat význam slov v rámci studijní skupiny.
5. Poslouchat a reagovat na rodilé mluvčí z různých anglicky mluvících zemí.
6. Porozumět specifickým gramatickým prvkům a určit jejich význam.
7. Porozumět mluvenému jazyku ve specifických oblastech.
8. Zvyšovat slovní zásobu prostřednictvím různých komunikačních strategií.

Vedle aktivit, které zlepšují poslechové dovednosti, existují i další faktory, které naopak poslechové dovednosti omezují či významně snižují. Jedná se například o následující:

Hluk – vystupuje jako negativní faktor, snahou je minimalizovat jakékoliv vnější faktory ovlivňující poslech (zvonění mobilního telefonu, ruch ze silnice). Hluk z vnějšího prostředí výrazně snižuje kvalitu poslechu.

Vybavení – pro poslech by se mělo využívat nejen kvalitního vybavení, ale také kvalitní nahrávky nejlépe v digitální podobě. Výrazně pomáhají jednotlivé stopy při přehrávání a následném rozboru.

4. Závěr

Rozvoj poslechových dovedností by měl být záležitostí pokud možno příjemnou, nikoliv výrazným stresovým aktem z neporozumění druhé osobě. Čím více je cizí jazyk používán v každodenním životě, tím lepší bude porozumění mluvenému slovu v realitě. Osvojení si dovednosti poslech s porozuměním je záležitostí dlouhodobou, která vyžaduje maximální využívání jakýchkoliv dostupných poslechových materiálů. Nejdůležitější a nejtěžší při poslechové dovednosti je dosažení dobré úrovně porozumění a následně tuto úroveň aktivně udržovat.

Literatura:

- [1] BROWN, H. Douglas. *Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy*. Pearson ESL, 2007, ISBN 0136127118, 569 s.
- [2] BUCK, Gary. *Assessing Listening*. Cambridge University Press, 2001, ISBN 052-1661-625, 288 s.
- [3] FLOWERDEW, John. *Academic Listening: Research Perspectives*. Cambridge University Press, 1995, ISBN 052-1455-510, 320 s.
- [4] FIELD, John. *Listening in the Language Classroom*. Cambridge University Press, 2009, ISBN 052-1685-702, 376 s.
- [5] HARVEY, Stephanie, GOUDVIS, Anne. *Strategies That Work: Teaching Comprehension to Enhance Understanding*. Stenhouse Publishers, 2000, ISBN 157-1103-104, 314 s.
- [6] KRASHEN, D. Stephen. *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. Cambridge University Press, 1982, ISBN 0137100477, 304 s.
- [7] LITTLEWOOD, William. *Foreign and Second Language Learning: Language Acquisition Research and its Implications for the Classroom*. Cambridge University Press, 1984, ISBN 052-1274-869, 120 s.
- [8] MORLEY, Dave. *Television, Audiences and Cultural Studies*. Routledge, 1992, ISBN 041-5054-451, 336 s.
- [9] RICHARDS, C. Jack, RENANDYA, A., Willy. *Methodology in Language Teaching: An Anthology of Current Practice*. Cambridge University Press, 2002, ISBN 0521004403.
- [10] TRUDGILL, Peter. *Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society*. Penguin, 2001, ISBN 014-0289-216, 240 s.
- [11] UR, PENNY. *Teaching Listening Comprehension*. Cambridge University Press, 1984, ISBN 052-1287-812, 184 s.